

komen in de ecclesia universalis. Ik mag er daarom wel op wijzen, hoe Dr A. Kuyper in zijn Tractaat der Reformatie blz. 77 tegen die opvatting is opgekomen en gezegd heeft, dat „een Kerk niet op zich zelve mag blijven staan, daar zij niet *de Kerke Christi* is, maar slechts *eene openbaring* van de Kerke Christi op een enkele plaats” en „dat daarom, opdat dit locale uitgangspunt aan de grootsche en heerlijke gedachte van de eenheid der Kerk geen afbreuk doe, deze locale kerken met elkaar in verband moeten treden en wel door de inrichting van classis en Synode, liefst, gelijk te Dordt, tot *wereldsynode* uit te breiden” (blz. 48). En in geheel gelijken zin laat Prof. Dr F. L. Rutgers zich uit in zijn door Dr de Jong uitgegeven Dictaat: Verklaring van de Kerkenordening van de Nationale Synode van Dordrecht 1618—1619, waar hij bij de bespreking van Art. 85 D.K.O. hieruit afleidt, dat er „een band is tusschen de Gereformeerde Kerken in het algemeen en dat de *Nederlandsche* Gereformeerde Kerken dus niet willen optreden als een op zich zelf staande geïsoleerde groep van Kerken of als een complex van Kerken, dat men „vaderlandsche kerk” noemt.” En dit dan daarop grondt, dat „naar Gereformeerd Kerkbegrip de geïnstitueerde kerk de openbaring is van het Lichaam van Christus en dit Lichaam niet is bepaald tot de grenzen van Nederland maar de *geheele* Christelijke Kerk is. Dit Lichaam van Christus is natuurlijk één geheel en al wat tot dit Lichaam behoort, hangt dus met elkaar saam” (Dl IV, blz. 169). Prof. Rutgers wijst er dan vervolgens op, dat de Gereformeerde Kerken dit vroeger veel beter gevoeld hebben dan nu en „daarom reeds in de 16e eeuw gepoogd hebben tot een kerkverband in eigenlijken zin te komen tusschen de Gereformeerde Kerken op geheel de wereld door het houden van een Synodus oecumenica” (blz. 170) daarmede doelende op hetgeen te Frankfort is geschied, waarop ik later wijzen zal. Het is dan ook ten eenenmale onjuist, wanneer men deze Katholiciteit der Kerk, waarvan ons Credo spreekt, alleen zou verstaan in mystieken zin van het onzichtbare lichaam van Christus, dat alle geloovigen omvat. De Westminster'sche Confessie maakt terecht onderscheid tusschen de *onzichtbare* en de *zichtbare* Katholieke Kerk. „Van deze zichtbare Katholieke Kerk zijn de ecclesiae partiales de leden en deze kunnen dan zuiver of minder zuiver zijn, naar mate de leer van het Evangelie er meer of minder zuiver wordt gepredikt” (Ch. XXV, Art. 4). Niet weinigen van onze Dogmatici gaan daarom niet van de plaatselijke Kerk uit, maar van deze Ecclesia universalis of catholica, waarvan dan de Nationale, Provinciale, Districtuale en plaatselijke kerken de onderdeelen zijn.

4) Collection of Confessions of Faiths etc. of the Church of Scotland 1722 Vol. II p. 782. Onze Dogmatici hebben een beteren toon laten hooren, zooals om dit éene voorbeeld slechts te noemen de Synopsis Purioris Theologiae Disp. XLIX Art. VIII, ed. Bavinck p. 592 en 593 zegt, dat de Synode kan zijn vel Provincialis, vel Nationalis,